

- iskolai oktatásában. Acta Paedagogica Debrecina Tom. IX/I. 1963. 127—137. o.
34. PÁLFY ISTVÁN: Az idegen nyelvi beszéd-készség fejlesztésének néhány gyakorlati problémájáról. Acta Paedagogica Debrecina Tom. X/II. 1964. 109—114. o.
35. PÁLFY ISTVÁN: Az idegen nyelvi beszéd-készség fejlesztése a nyelvtan tanítása során. Acta Paedagogica Debrecina Tom. XII/IV. 1966. 99—108. o.
36. KOVÁRS—PÁLL: A nyelvi laboratórium az idegen nyelvi beszéd-készség fejlesztésének szolgálatában. Acta Paedagogica Debrecina Tom. XIII/V. 1967. 121—132. o.
37. NAGY LÁSZLÓ és NAGY LÁSZLÓNÉ: Gondolatok a korszerű középfokú fizikatanításról. Acta Paedagogica Debrecina Tom. X/II. 1964. 79—94. o.

38. NAGY LÁSZLÓ—NAGY LÁSZLÓNÉ: A félvezetők demonstrációs oktatása korszerű szemlélettel. Acta Paedagogica Debrecina Tom. XI/III. 1965. 71—84. o.
39. NAGY LÁSZLÓNÉ: Célszerű tevékenység kialakítása szakosított tantervű osztályok fizikai gyakorlatain. Acta Paedagogica Debrecina Tom. XIII/V. 1967. 113—120. o.
40. KACSUR ISTVÁN: A szemléletet helye és módjai a biológiai fogalmak kialakításában. Acta Paedagogica Debrecina Tom. XI/III. 1965. 86—94. o.
41. KACSUR ISTVÁN: Az aktivitás biztosításának néhány lehetősége a biológia oktatásban. Acta Paedagogica Debrecina Tom. XIII/V. 1967. 99—112. o.

VASKÓ LÁSZLÓ

A GYÓGYPEDAGÓGIAI TANÁRKÉPZŐ FŐISKOLA ÉVKÖNYVE II. 1966.

(Budapest 1967. 405 lap)

A speciális nevelés különböző területeinek szakmai problémái legtöbbször elkerülnek az általános neveléstudomány művelőinek figyelmét. Jelentős változásnak, krízisnek vagy a neveléstudomány számára általános tanulsággal szolgáló átalakulásnak kell lezajlania ahhoz, hogy a speciális nevelés valamelyik területe az érdeklődés előterébe kerüljön, beszédtemává váljon, véleményre, állásfoglalásra késztesse.

A gyógypedagógia területén ma ilyen forrongó, útkereső változások szemtanúi vagyunk és a Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola II. Évkönyve híven mutatja azt a nehezebb részt és nagyobb felelősséget, amit a Főiskola oktatói kara ebből az útkeresésből magára vállalt.

Különösen az Évkönyv elméleti kérdésekkel foglalkozó első harmada a „Tanulmányok szakmai-ideológiai vitáink anyagából” című fejezet az, amelyet a recenzens a neveléstudomány általános művelői figyelmébe ajánlhat, nemcsak azért, mert ennek a fejezetnek a mondanivalója a gyógypedagógia területén valóban túlmutat, hanem azért is, mert ez a fejezet az új kialakulásának vajdó folyamataról is őszinte helyzetképet ad.

A fejezetben közölt tanulmányok eredetileg a szakmai-ideológiai vitákhoz készültek írásos hozzászólásként.

A szakmai-ideológiai viták előzményeit és célkitűzéseit Lovász TIBOR bevezetője (Gondolatok a Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola II. Évkönyvéről) foglalja össze.

Lovász TIBOR a szakmai-ideológiai viták indító okát a gyógypedagógiai tevékenység lényegével kapcsolatos elméleti kérdések tisztázatlanságában jelöli meg. A gyógypedagógiai tevékenység lényegének pontos elméleti meghatározása azért vált aktuálissá, mert ettől

függ a gyógypedagógiai tanárképzés korszerűsítésének iránya, a gyógypedagógiai tanár tevékenységi körének és az arra felkészítő tanárképzés tartalmának meghatározása. Az elméleti kérdések tisztázatlansága főleg a gyógypedagógiai tevékenység specifikumának megállapításánál jelentkezett. Egyes nézetek szerint a gyógypedagógiai tevékenység specifikuma a tevékenység elnevezésében is megfogalmazott gyógyítási hatékonyság, más nézetek szerint a sajátos utakon sajátos eszközökkel történő személyiségfejlesztés. E mellett a fő kérdés mellett a reform időszakában a tanárképzést megalapozó korábbi elmélet több más tétele is vitatottá vált, pl. a gyógypedagógia egysége, a pavlovi fiziológia közvetlen megalapozó funkciója, a gyógypedagógia és segédtudományai viszonya.

A problematikus elméleti kérdések tisztázására a Főiskolán 1965-ben indultak meg a szakmai-ideológiai viták. Az első vita témáját Lovász TIBOR egyik korábbi dolgozata képezte (A gyógypedagógiai gyakorlat szerepe a gyógypedagógiai tanárképzés céljának meghatározásában), amelyet már a Főiskola előző I. Évkönyve lekötött. Az I. Évkönyv a vitákról több anyagot nem tartalmazott.

A későbbi vitákon került sor FÖLDES ÉVA „A társadalomtudományok művelése és az ideológiai harc” c. előadására, amely tanulmányként most jelent meg, valamint MÉHES JÓZSEF „Ophthalmodefektológia” c. könyvének megvitatására, amelyhez a most lekötött írásos hozzászólások kapcsolódnak.

FÖLDES ÉVA tanulmányában a tudatformák összetettségére, rétegzettségére, a haladó új és a visszahúzó régi együttes előfordulására hívja fel a figyelmet és ezzel kapcsolatban elemzi

a társadalom- és természettudományok művelőinek feladatait. A tudat átforgalmazás nem a társadalmi lét átalakulásának, vagy akár a tudományok valamelyik ágával való intenzív foglalkozásnak mechanikus következménye. A tudati átforgalmazás egyéni aktivitást, erre irányuló igényt is feltételez; „ki kell alakítanunk saját szocialista tudatunkat ahhoz, hogy biztonságosan formálhassuk a ránk bízott fiatal-ság szocialista tudatát.” A társadalomtudományok területéről szólva FÖLDES ÉVA utal azokra a vulgáris materialista, biológista, fiziológista nézetekre, amelyek a pedagógia területén is torzulásokhoz vezettek, és ezzel általános szinten előrevetíti azokat a problémákat is, amelyekkel kapcsolatban MÉHES JÓZSEF „Ophthalmodefektológia” c. könyvének vitája is kibontakozott.

A vitát MIHÁLY OTTÓ „Megjegyzések az „Ophthalmodefektológia” elméleti koncepciójához” című írásos hozzászólása indította el. MIHÁLY OTTÓ munkája MÉHES JÓZSEF elméleti koncepciójának alapjait kritikai jelleggel elemzi. Az első részben MÉHES JÓZSEF tudományelméleti koncepciójának kérdéseivel foglalkozva rámutat a tudományelméleti elemzés általános jelentőségére és a gyógypedagógia továbbfejlesztése szempontjából való aktuális szükségességére: a tudományelméleti koncepció áttételek útján, de hatással van a tudomány által vizsgált gyakorlat fejlődésére, ezért a gyógypedagógia haladását gátló nézetek feladása csak akkor lehetséges, ha a mögöttük álló (tudomány) elméleti koncepció egészét vonjuk kritikai elemzés alá. MIHÁLY OTTÓ a tudományelméleti koncepció következő elemeit bírálja: a tudomány tárgyának meghatározása (MÉHES JÓZSEF szerint nem a látási fogyatékos gyermekek nevelésének törvényszerűségei, hanem maga a látási fogyatékos gyermek), a tudomány megkettőzése (MÉHES JÓZSEF szerint a látási fogyatékos gyermekek nevelési törvényszerűségeinek vizsgálatánál külön tudomány foglalkozik a normálneveléssel megegyező és külön tudomány az attól eltérő törvényszerűségeikkel), az ophthalmodefektológia és segédtudományai viszonyának helytelen meghatározása (MÉHES JÓZSEF szerint a gyógypedagógia elméletét a segédtudományok összessége képezi, a gyógypedagógia természettudományos alapvetésű tudomány).

MÉHES JÓZSEF tudományelméleti koncepcióját a gyógypedagógiai tevékenység lényegéről kialakított elméleti megfontolásaira alapozza, ezért MIHÁLY OTTÓ tanulmányának második részében ezekkel a megfontolásokkal foglalkozik. MÉHES JÓZSEF a gyógypedagógiai tevékenység célját a gyógyításban és nevelésben jelöli meg. MIHÁLY OTTÓ a két célkitűzés összekapcsolásánál főleg a gyógyítás és nevelés

¹(pl. MÉHES JÓZSEF szerint a gyógyító nevelés nem harmonikusan fejlesztő pedagógia).

fogalmának értelmezésénél elkövetett hibákra mutat rá:¹ alapfogolata az, hogy MÉHES JÓZSEF a nevelés fogalmát kettős értelemben használja: egy szűkebb felfogásban (amikor a nevelés csak módszer a gyógyítási célkitűzések megvalósítására), és egy tágabb felfogásban (amikor a nevelés mint módszer nevelési célkitűzéseket valósít meg) és ez a kétféle értelmezés az elméleten belül ellentmondásokhoz vezet. MIHÁLY OTTÓ szerint — felfogását igen leegyszerűsítve és summázva — MÉHES JÓZSEF elsősorban abban látja a gyógypedagógia és a normálpedagógia különbségét, és a gyógypedagógiai tevékenység lényegét, *amivel a gyógypedagógia több és más, mint a pedagógia általában* és MIHÁLY OTTÓ ezzel a pedagógiai és nem pedagógiai elemekből összeszedett elvektikus elmélettel nem tud egyetérteni.

A tanulmány befejező részéből, ahol MIHÁLY OTTÓ saját elméleti elgondolásait vázolja, kitérünk, hogy a gyógypedagógiát olyan sajátos pedagógiának fogja fel, amelynek különossége a pedagógiai elvek sajátos jelentkezésében nyilvánul meg és nem abból következik, hogy a pedagógiába nem pedagógiai elemeket vonunk be. MIHÁLY OTTÓ szerint a gyógypedagógia pedagógia és semmi más.

GÖLLEZ VIKTOR és CSABAY LÁSZLÓ hozzászólásukban (Adalékok a gyógyító nevelés hazai koncepciójának bírálatához) a fogyatékosokra irányuló gyógypedagógiai tevékenység gyógyító jellegének kérdésével foglalkoznak. Sorra veszik azokat a szerzőket (BOFF, SPRANGER, HANSELMANN, ISEMAN, ALLERS, STROHMAYER, ISSERLIN stb.), akikre a gyógyító nevelés hazai koncepciójának védelmezői hivatkoznak és kritikailag elemzik ezek felfogását. Általában helytelenítik a gyógyítható betegség és a gyógyíthatatlan fogyatékoság megkülönböztetésének hiányát és a gyógyítás fogalmának joggalán kitágítását. A magyar szerzők közül VÉRTES O. JÓZSEF rendszeréről szólva megemlítik, hogy az a gyógypedagógia területének és feladatainak meghatározásánál indokolatlanul kiszélesíti a gyógypedagógia hatáskörét. A nevelés útján történő gyógyítás lehetőségét nem zárják ki, de azt nem tartják azonosnak a gyógypedagógiával. Álláspontjukat így összegezzük: „... a fogyatékoságot nem folyamatjellegű betegségeként, hanem állapotjellegű fogyatékoságot nem tartjuk gyógyíthatónak! Nem pedig sem a gyógyítóközéletű orvos, sem a nevelőközéletű pedagógus, gyógypedagógus számára sem. Éppen ezért a fogyatékosokra irányuló gyógypedagógiai tevékenység vélt gyógyító jellegét fikciónak ítéljük.”

MÉHES JÓZSEF válaszát az írásos hozzászólásokra — amelyeknek a II. Évkönyv csak egy részét közli — a „Gyógypedagógia-e a gyógypedagógia? Válasz egy régi elmélet új képviselőinek” c. tanulmánya tartalmazza.

MÉHES JÓZSEF az elméleti vitát időszerűtlennek tartja, mert elvonja a figyelmet a gyakorlati feladatok megoldásáról, a vita hatását negatívnak ítéli meg, mert a gyógyítási igény létjogosultságának tagadása csökkenti a gyógypedagógia feladatvállalását és az elhangzott kritikái észrevételeket történetmielennek véli, mert ezekre a magyar gyógypedagógia kialakulása és fejlődésének iránya már megadta a választ. Indoklásul a hagyományos magyar nézetekre támaszkodik és érveléseiben hangsúlyozottan érvényesül a magyar gyógypedagógia nagynevű elődeire, a történelmi igazolásra és a magyar gyógypedagógia vitatott koncepciójának nemzetközi megbecsülésére való hivatkozás. A vita során felvetődött kritikái észrevételeket általában nem fogadja el és a vitatott kérdésekben fenntartja korábbi álláspontját. Úgy véli, hogy a kritikai észrevételek a normálpedagógiai irányzat talajáról fakadtak, amely figyelmen kívül hagyja a gyógypedagógia sajátos vonásait. Ezeket a sajátos vonásokat (természettudományos megalapozottság, kettős feladatrendszer, a gyógyítási igényt kifejező kompenzáció, rehabilitációs törekvések és ennek megfelelően a tudomány szintjén jelentkező új problémakörök: kiválogatástan, típustan, rehabilitációs tan stb.) a fogyatékos sajátos biológiai állapotából vezeti le és ezzel magyarázza a biológiai és orvostani vonatkozások erőteljesebb érvényesülését és a gyógypedagógia egységét. Tudományelméleti álláspontjának igazolásaként a szovjet defektológia fogalmának értelmezésére hivatkozik és a gyógypedagógiáról kialakított elméleti megfontolásait a defektológia szovjet értelmezésével megegyezőnek tartja.

MÉHES JÓZSEF választja alapján koncepciójának bírálói további kritikái észrevételeket tettek, amelyeket a következő két tanulmány tartalmaz.

MIHÁLY OTTÓ (Megjegyzések egy válaszhoz) előljáróban MÉHES JÓZSEF elemzéseinek szubjektív hangvételével és hivatkozásainak nem kellő megalapozottságával foglalkozik, majd a gyógypedagógiai problémák neveléofilozófiai szintű megközelítését — melyet MÉHES JÓZSEF helytelenített — újabb érvekkel támasztja alá. További észrevételei lényegében véve MÉHES JÓZSEF következő megállapításához kapcsolódnak: „Azt a feltételezést, hogy könyvem struktúrájának „általános” és „részletes” részre történő felosztása — mint pusztán formai elem — elvileg vagy rendszertanilag kizárná a nevelés általános kapcsolatait a gyógypedagógiával, naiv elképzelésnek tartom.” MIHÁLY OTTÓ szerint az általános pedagógiai feladatoknak, törvényszerűségeknek (az általánosan művelő neveléstani és módszertani kérdéseknek) és a speciális gyógypedagógiai feladatoknak, törvényszerűségeknek (a fogyatékoság leküzdése pedagógiájának) egymástól elkülönített kifejtése kettős pedagógiá-

hoz; az általános és különös viszonyának helytelen értelmezéséhez vezet. „A látási fogyatékosok nevelése éppen azért különös nevelés, mert benne a normál-neveléssel azonos és az attól eltérő, valamint az általános és speciális feladatok nem egymás mellett vagy egymás után, hanem egységben, egymásban léteznek; és így a folyamat az általános és speciális, a közös és egyedi feladatok egymáson keresztül történő megvalósításának folyamata.” MIHÁLY OTTÓ újabb idézetekkel bizonyítja azt az állítást is, hogy MÉHES JÓZSEF szerint az általánosan művelő nevelés nevelési feladatokat, a fogyatékoság leküzdésére irányuló nevelés pedig gyógyítási feladatokat old meg. MÉHES JÓZSEF tudományelméleti kérdésekre adott válaszában elemzésénél ismét előtérbe kerülnek az általános és különös viszonyának problémái. MÉHES JÓZSEF úgy érvelt, hogy ha a gyógypedagógia sajátos feladatai strukturálisan nem különbülnek el a gyógypedagógia rendszerében, akkor ez éppen a sajátosságok kibontakozását akadályozza. MIHÁLY OTTÓ viszont amelletts hoz fel érveket, hogy az elkülönítés nem lehetséges és nem is szükséges. A gyógypedagógia rendszertani helyét és más tudományokkal való kapcsolatát illetően MIHÁLY OTTÓ a természet és társadalomtudományok közti határtudományként, természettudományos megalapozottságú tudományként és a segéd tudományos megalapozottságú tudományként és a segéd tudományokat is magába olvasztó tudományként való értelmezés ellen foglal állást.

GÖLLEZS VIKTOR viszontválaszában (Gyógyító pedagógia-e a gyógypedagógia?) a nevelési cél szerepét hangsúlyozza a gyógypedagógiai tevékenység jellegének meghatározásánál és ismételten hiányolja a társadalmilag meghatározott célkitűzéseket a vakok tantervében. Helyteleníti MÉHES JÓZSEF azon megállapítását, hogy bírálói a normálpedagógiai irányzathoz tartoznak, ugyanis a gyógypedagógiai irányzat tagadása ezt a besorolást nem vonja maga után. Kitér a logopédia kérdésre is, amelynél MÉHES JÓZSEF leginkább látja megvalósulni a nevelés útján való gyógyítás és gyógyíthatóság lehetőségeit. Véleménye az, hogy a gyógypedagógia általános jellemzőit nem lehet egy részterület, a logopédia jellemzői alapján megállapítani. Befejezésül a fogyatékosok rehabilitációjával foglalkozik, amelyet komplex társadalmi feladatként fog fel. „Úgy véljük, hogy a rehabilitációt sem célkitűzéseiben, sem tartalmában nem azonosíthatjuk a gyógypedagógiával, de egyetlen más tevékenységgel sem. Úgy véljük, hogy — bár az iskolaköteles korban a rehabilitációs hatásokból a gyógypedagógia vállalja a döntő súlyt —, a fogyatékosokra irányuló gyógypedagógiai tevékenység mégis a társadalmi rehabilitáció előkészítése oldaláról jelentős.”

GORDOSNÉ SZABÓ ANNA vitacikkéről (A gyógypedagógiai tevékenységről) az eddig is-

mertetett hozzászólások nem téznek említést, mivel az csak a vita ismertetett szakaszának lezárása után, a második Évkönyv kiadásakor készült el és csak a II. Évkönyv útján vált ismeretessé. GORDOSNÉ korábbi munkáiban kifejtett és MÉHES JÓZSEF felfogásával több kérdésben megegyező elméleti elképzeléseit a vita során több kritikai megjegyzés érte, ezért vitacikkében főleg ezekkel a kritikai észrevételekkel foglalkozik és a polemizálás közben fejt ki álláspontjait.

A vitatott kérdésekben nézetei lényegében nem változtak meg; a gyógypedagógiai tevékenységet gyógyítási hatékonyságú nevelésnek fogja fel. A nézetei ellen felhozott kritikai észrevételek egy részét (LOVÁSZ TIBOR, ILLYÉS SÁNDOR, MIHÁLY OTTÓ érveit) félreértésnek tartja, BÖDÖR JENŐNEK válaszulva bemutatja, hogy a gyógyító nevelés helyes értelmezése összeegyeztethető a marxista filozófiának az anyag mozgásformáiról szóló tanításával, GÖLLESZ VIKTOR és CSABAY LÁSZLÓ felfogásával a személyiségzavarok gyógyíthatóságáról polemizálva igazolja azt, hogy a gyógypedagógiai tevékenység is a gyógyító-nevelés egyik formája, MIHÁLY OTTÓVAL szemben a gyógyítás fogalom használatát csak a kóros jelenléte esetén tartja helyesnek, és ebben az esetben azt az igényt kívánja kifejezni a gyógyítással, ami több, mint a biológiai állapothoz való pusztá alkalmazkodás, és végül ILLYÉS SÁNDORNAK válaszulva a kóros biológiai körülmények fogalmát elemzi, amelybe nézete szerint a másodlagos pszichés elváltozások is beletartoznak, amelyeket a nevelés képes korrigálni, vagyis biológiai szinten hatva meggyógyítani. „A kóros biológiai körülmények nem egyszerűsíthetők le a morfológiai struktúrák sérüléseire... A kóros biológiai körülményekbe tehát beletartoznak a morfológiai struktúrák felismerhető és ma még számunkra rejtett sérüléseire épülő sokszintű következmények is, a fejlődés normális menetét megzavaró, eltérítő, megakadályozó, egész bonyolult, rendellenes, kóros, pszichés mechanizmus. (Ez nem jelenti azt, hogy a biológiai és pszichológiai azonosítjuk)”

A szakmai-ideológiai vitacikkek sorát PALOTÁS GÁBOR hozzászólása (A logopédia fogalma, célja és feladatai, a logopédiai tevékenység formái) zárja le. Mivel külföldön sokféle szakember végzi a beszédhiba javítást — PALOTÁS GÁBOR szerint —, a logopédia fogalmának meghatározása sem egyszerű. Helyes, ha a logopédiát a komplex beszédpathológia pedagógia területével foglalkozó tudományak fogjuk fel. A logopédia célja a beszédhibák megelőzése, korrekciója, a beszédhibák másodlagos következményeinek megszüntetése, a tiszta beszéd biztosítása.

A logopédia feladata a beszédfejlődés és beszédzavarok tanulmányozása, a logopédiai diagnosztika fejlesztése, a felvilágosítás és a beszédzavarok leküzdése. A logopédiai tevé-

kenység általában logopédiai ambulanciák, óvodák, iskolák és intézetek keretei között folyik.

Az Évkönyv másik nagy fejezetében 14 tanulmány ismerteti a tanszéki kutatások eredményeit.

A fejezeten belül jelentős helyet kapnak a fogyatékosok biológiai hátterének felderítésével foglalkozó tudományok.

CSABAY LÁSZLÓ—BUDAI JÓZSEF a fogyatékosokon végzett BARR-teszt vizsgálatok eredményeit ismertetik. Ezzel a módszerrel 130 imbecillis és idióta vizsgálatát végezték el és 52 esetben találtak rendellenességet. Ez amellett szól, hogy a vizsgálat rutinszerű alkalmazásával adatokat lehetne nyerni az értelmi fogyatékosok eredetéről.

CSABAY LÁSZLÓ—GÖLLESZ VIKTOR intézetben lakó normális és értelmi fogyatékos gyermekek bélp parazitákkal való fertőzöttségét vizsgálták. Vizsonyilag nagyszámú parazitózist találtak, amelyek nyugtalanságot, ideges panaszokat okoznak és ezen keresztül rontják a nevelés feltételeit. A vizsgálat a parazitózisokkal szembeni hatékony gyógyszeres thérapia szükségességét indokolja.

CSABAY LÁSZLÓ—HORVÁTH LÁSZLÓ 20 Down-betegnél tanulmányozták a szénhidrát anyagcsere változását adrenalin, inzulin és glucose B¹ vitamin terhelésre. Megállapították, hogy a Down-betegnél endokrinológiailag progresszív poliglanduláris insuficiencia áll fenn, amely diencephalikus-hypothalamicus sérülés következménye.

GÖLLESZ VIKTOR—KRAJCSOVICS PÁL—GYÖRRI ISTVÁN 20 kútvíz haemoglobinaemiás csecsemő utánvizsgálatát végezték el. A talált dysraphiás fejlődési rendellenességek, kórosan magas HbF szint, hyperaminoaciduria és kóros sexchromatin alapján komplex enzimopathia pathogén hatására következhetnek.

HORVÁTH LÁSZLÓ Down-betegeknél végzett epidemiológiai vizsgálatokat 1945 és 1956 között és megállapította, hogy hazánkban a Down-betegség előfordulása legnagyobb Zala megyében.

HORVÁTH LÁSZLÓ—MOJNÁR ILONA 500 értelmi fogyatékos kóros tanítási vizsgálati alapján megállapítják, hogy az értelmi fogyatékoság előidéző kórokok közül legmagasabb számban a gametopathiák és neogonopathiák szerepelnek. Az imbecillitás leggyakrabban a gametopathiás kórképeknel, a debilítás leggyakrabban a neogonopathiáknál fordult elő.

A hallás és beszéd kérdéseivel az Évkönyvben négy tanulmány foglalkozik.

GÖTZE ÁRPÁD a korszerű hallásfejlesztés eszközeit, a különféle hallókészülékeket ismerteti. Leírja a hallókészülékek fejlődését, szerkezetét, működését, a különböző hallókészülék fajtákat, ezek indikációit és használatát. A tanulmányból a hallókészülékes gyermekeket

tanító normálpedagógus is hasznos ismereteket szerezhet.

SZALAY GYÖRGY—RENDY LÁSZLÓ 18 óvodáskorú hallási fogyatékos gyermekek elvégzett vizsgálat alapján a Shijders-Oomen nem verbális intelligenciateszt alkalmazhatóságáról számol be. A világszerte sikerrel felhasznált tesztet a magyar gyermekek vizsgálatára is megfelelőnek tartják, azonban hangsúlyozzák az egyéb vizsgálatokkal való egybevetés szükségességét is.

MÉREI FERENCZÉ nevelőotthonokban élő állami gondozott gyermekek beszédfejlődéséről közöl adatokat. Mivel ezeknél a gyermekek-nél az átlagnépesedéshez viszonyítva a beszédhibák nagyobb arányban fordulnak elő, megállapítja, hogy „a korlátozott és gyér kapcsolat a felnőtt környezettel a nyelvi fejlődés elmaradását fokozza, ez pedig fokozza az elszigetelődést, amely gátlólag hat az értelmi fejlődésre is.”

KOVÁCS EMŐKE a dadogók kezelésében alkalmazott pszichoterápia egyik formájának, a bábterápiának elméleti és gyakorlati kérdéseiről számol be. Saját tapasztalatai azt mutatják, hogy a bábterápia 5—6 éves dadogóknál alkalmazható a legsikeresebben.

A pszichológiai témákat az Évkönyvben két tanulmány képviseli.

BŐNÖR JENŐ—SUBOSITS ISTVÁN 200 6. és 8. osztályba járó értelmi fogyatékos tanuló metafora értelmezését vizsgálta a *vasakaratiú, kőszivű, agyafűrt és ágrólszakadt* fogalmak segítségével. A fogalmak értelmezésénél megmutatkozott az értelmi fogyatékos tanulók elvont gondolkodásának fogyatékosága, a beszéd képszerű elemeinek megértési nehézsége. A 8. osztályban kapott jobb eredmények a korrekciós nevelés lehetőségeire hívják fel a figyelmet.

LÁNYINÉ ENGELMAYER ÁGNES a Gyógypedagógiai Pszichológiai Tanszék ambulanciájának fontosságát és jelentőségét mutatja be a fogyatékosok vizsgálatában és gondozásában. A történeti előzmények, valamint a gyermekideggondozó és nevelési tanácsadó hálózat munkájának elemzése alapján arra a következtetésre jut, hogy a korai felismerés, a szelekció és az utógondozás optimálisan speciális gyógypedagógiai profilú vizsgáló állomáson valósítható meg. Ezt a feladatot a Tanszék ambulanciája látja el, amelynek munkáját különböző szempontok alapján számszerűen is elemzi.

Az Évkönyvben a látási fogyatékos tanulók nevelési szempontból történő csoportosításával Kovács Csongor tanulmánya foglalkozik. Széles nemzetközi áttekintés alapján a vak tanulóknál hat (a látásvesztés súlyossága, a vakság aetiológiája, bekövetkeztenek időpontja, a tanulók életkora, a látási fogyatékosághoz csatlakozó egyéb rendellenességek, a tanulók intelligenciaszintje), a gyöngénlátók-nál négy (a látásvesztesség súlyossága, a gyön-

génlátás aetiológiája, a tanulók életkora, a gyöngénlátáshoz csatlakozó egyéb rendellenességek) csoportosítási szempontot ismertet. A tanszéki kutatások eredményeivel foglalkozó fejezetben szerepel még Mihály Ottó tanulmánya is (A személyiség biológista fel-fogásának jelentkezése a magyar gyógypedagógiai szakirodalomban), amely témájánál fogva erősen kapcsolódik a szakmai-ideológiai viták anyagához és részben az ott felvetődő kérdések problémátörténeti vizsgálatának tekintet-hető.

Mihály Ottó kimutatja, hogy a felszabadulás előtti speciálpedagógiai (Borbély Sándor, Éltés Mátyás) és gyógyító pedagógiai (Frim Jakab, Szénes Adolf, Ranschburg Pál, Szondi Lipót, Bérczi Gusztáv, Vértess O. József) koncepciók mögött biológista-nativista emberszemlélet, személyiségfelfogás húzó-dott meg. A felszabadulás után a helyzet lényegében nem változott, mert a pavlovi tanok vulgarizálása miatt a gyógypedagógia elméleti koncepciójának nevelésfilozófiai „hátterét továbbra is egy olyan emberszemlélet alkotta, amelyben az ember társadalmi lényegétől megfosztva, organizmusként, a fogyatékos ember személyisége pedig az öröklött vagy szerzett „abnormális” biológiai státuszának és a reflexkondicionálás által kialakított mechanizmusok eredőjeként jelent meg”. Mindezek alapján arra a következtetésre jut, hogy „a gyógypedagógia továbbfejlesztésének egyik alapvető feltétele a fogyatékos gyermekek nevelés-oktatásméle-tének marxista nevelésfilozófiai megalapozása”.

Az ismertetett két fő fejezet előtt Jan Jesensky prágai adjunktus Főiskolán tartott előadásait találjuk. (A látási fogyatékos gyermekek rehabilitációjának egyes problémái. A vakok és gyöngénlátók oktatási folyamatának sajátosságai). Az első előadás a szakmai-ideológiai vitákon felvetődött elméleti kérdésekkel foglalkozik és a Csehországban kialakult álláspontokat ismerteti. „A rehabilitáció fogalmán általában a sérült szerv vagy funkció eredeti állapotának visszaállítását értjük, továbbá a defektusos állapotnak, azaz a látási fogyatékoság gyógyításával vagy egyéb beavatkozással ki nem küszöbölhető lelki és társadalmi következményeinek megszüntetését.” — „A sérült szerv vagy funkció helyreállítása túlnyomórészt az orvostudomány hatáskörébe tartozik. A defektusos állapot leküzdése és a sérült személyeknek a társadalomba való beillesztése viszont túlnyomórészt pedagógiai probléma, esetleg a pedagógia segédtudományainak is a problémája. A rehabilitáció szak-kifejezés tehát az orvosok, pedagógusok, pszichológusok, jogászok, technikusok és szociális dolgozók tevékenységét jelzi. A látási fogyatékosok rehabilitációjánál szükség van valamennyiük munkájára.” A fogyatékosok rehabilitációja főleg a kompenzáció és redukál-

ció révén valósul meg, „... a kompenzáció azt jelenti, hogy a tanulás folyamatában elsősorban a személyiségeknek azok az elemei kapcsolódnak be, amelyeket a sérülés közvetlenül nem ért, a reedukáció a személyiségserülés által közvetlenül sújtott elemeinek kihasználását és fejlesztését jelentik.” JAN JESENSKY a gyógyítás és a nevelés különbségét abban látja, hogy a gyógyítás „a látási fogyatékos személy egyéniségének valamilyen kicsiny elemére irányul”, a speciális nevelés pedig „a gyógyítástól eltérően a látási fogyatékos személy egész személyiségére” hat. A gyógyító nevelésről adott értelmezése eltér a fogalom hagyományos magyar értelmezésétől „A gyógyítás olykor közvetlenül kihasználja a nevelést, mint a gyógyítás egy olyan eszközt, amely közvetlenül bevezeti vagy támogatja a kívánt gyógyítási eredményt. Csehszlovákiában ebben a vonatkozásban különösen gazdag tapasztalatokat szereztünk az ambliopia és a kancsalság fiziológiai megszüntetése, valamint az ilyen látási fogyatékosokban szenvedő gyermekek nevelése tekintetében. A nevelés és a gyógyítás kapcsolatának ilyen felfogása mellett beszélhetünk neveléssel végrehajtott gyógyításról, vagy pedig gyógyító nevelésről (3), amelytől meg kell különböztetni a gyógypedagógia fogalmát, amelyet egyes országokban a speciális defektológiai pedagógia megnevezésére használnak. A gyógyító nevelés jellegével bírhatnak a nevelés egyes tényezői is, pl. a gyógyító testnevelés, a gyógyító munkárevelés. Ilyen jelleget ölthet egyes esetekben pl. az ambliopiában és a kancsalságban szenvedő gyermekek esetében a speciális nevelés nagy része, amennyiben ez a nevelés kifejezetten reedukációs irányzatú. Az a tény, hogy a nevelés gyógyítóan hat, vezetett oda, hogy az egészségügyi intézmények keretében speciális pedagógiai intézetek alakultak, amelyek pl. a Csehszlovákiában és más országokban a kórházak szemészeti osztályai mellett létesített iskolák”. JAN JESENSKY második tanulmánya a látási fogyatékosok oktatási folyamatának sajátosságaival foglalkozik. Bevezetésben hangsúlyozza az oktatás fokozott jelentőségét a látási fogyatékosok személyiségfejlesztésében, majd az oktatás elméleti alapjait ismerteti. Felvázolja az oktatás alapvető struktúrális elemeit, majd részletesen foglalkozik a vakok képzet, fogalom és ítéletalkotásával.

Befejezésül érdekes kitekintést nyújt a látási fogyatékosoknál a programozott oktatás és az oktatógépek perspektivikus alkalmazásának lehetőségéről.

Az Évkönyvet GORDOSNÉ SZABÓ ANNA Jólézi Cházár András halálának 150. évfordulóján tartott ünnepi megemlékezés zárja. Jólézi Cházár Andrásban a gyógypedagógia az 1902-ben Vácott megnyílt első magyar siketnéma intézet megszervezésének elindítóját tiszteli.

A Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola I. Évkönyve 1965-ben jelent meg. Ehhez viszonyítva az ismertetett II. Évkönyv jelentősen terjedelmesebb (az első 274, a második 405 oldal), több szempontú fejezettelágazásával átfogóbb képet ad a Főiskola Tudományos életéről és idegen nyelvű összefoglalóival jobban elősegíti a hazai tudományos eredmények külföldi propagálását.

A magyar gyógypedagógia az útkeresés napjait éli. Mint minden megújulás, úgy ez is az ellentétes nézetek és vélemények harcából születik meg. A Főiskola Tudományos Tanácsát a történeti hűségére és az őszinteségre való törekvés vezette akkor, amikor a szakmai-ideológiai vitákon elhangzott hozzászólásokat átdolgozás nélkül, eredeti formájukban közölte. A tanulság így a kortárs számára is gazdagabb és a neveléstudomány művelői a személyes meggyőződés erővonalaik ismeretében jobban megértik az eszmei szintre kivetülő egyéni hangsúlyokat is.

A Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskolán folyó szakmai-ideológiai vita igényli a neveléstudomány képviselőinek értő és megértő véleményét és állásfoglalását. A pedagógia és a gyógypedagógia sokrétű és sokféle szinten jelentkező kapcsolata — amely a viták alapkérdése — akkor tárul fel teljes egészében, ha ezt a kapcsolatot nemcsak a gyógypedagógia oldaláról, hanem az általános neveléstudomány oldaláról is vizsgálat alá vonjuk. A látszólag partikuláris problémákban a pedagógia általános alapkérdései tárnak fel, amelyek ilyen formában történő vizsgálata az általánosról kialakított gyakran sablonos, de többnyire általánosított és elvont tudásunkat is jelentősen gazdagíthatja. A gyógypedagógia gondjait való részvállalás az egész neveléstudomány ügyét viszi előbbre.

ILLYÉS SÁNDOR

TANÍTÓKÉPZŐ INTÉZETEK TUDOMÁNYOS KÖZLEMÉNYEI IV.

Szerk.: KISS TIHAMÉR és KISS LAJOS (Debrecen, 1967)

Igen változatos és tömör tartalommal, csak adatszerűsége törekvő vizsgálati eredményekkel jelent meg a Tanítóképző Intézetek

Tudományos Közleményei IV. kötete. A 16 tanulmány bár már egyenként — kevés kivétellel — oldalszámban nem annyira terjedel-